

HUMANISTISCHE DOCUMENTATIEDIENST

BLEYENBURGSTRAAT 1, UTRECHT

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

VERSCHIJNT PERIODIEK - ABONNEMENTSPRIJS fl. 3.- PER JAAR

Bij publicatie van gegevens, welke de Persdienst uit andere bladen heeft overgenomen, dient de oorspronkelijke bron te worden vermeld. - Postgiro No 304960 t.n.v. HUMANISTISCH VERBOND te UTRECHT - Telefoon K 3400-10163

November 1955

4e Jaargang Nr.9

I N H O U D S O P G A V E.

I. HUMANISTISCH NIEUWS

HUMANISTISCH VERBOND.

a.	Adres aan Eerste Kamer inzake kleuteronderwijs	blz. 137 en 148
b.	Jubileum-actie	" 137
c.	Kerstbijeenkomst op "De Ark"	" 137
d.	Streekdagen	" 137
e.	Kalender	" 137

HUMANITAS

a.	De prijsvraag	" 137
b.	Afdelingskantoor Den Haag	" 137
c.	10-jarig Jubileum Rotterdam	" 137/138
d.	Afdelingskantoor Zaanstreek	" 138
e.	Afdeling Hollandse Veld	" 138
f.	Straatcollecte Amsterdam	" 138

HUMANISTISCH THUISFRONT.

a.	Wat doet men op een bezinnings- en vormingsbijeenkomst?	" 138/139
b.	Subsidie Provincie Utrecht	" 139

HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP

Winterbijeenkomst	" 139
-------------------	-------

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING.

Nieuwe afdelingen	" 139/140
-------------------	-----------

STUDENTEN VERENIGING OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

Verslag conferentie in Noordwijk	" 140
----------------------------------	-------

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE P.V.D.A. Gemengd nieuws.

A.H. GERHARD-STICHTING.

Plannen woningcomplex bejaarden in Amsterdam	" 140/141
--	-----------

HUMANISTEN VOOR DE RADIO.

a.	Een overzicht van lopende series	" 141
b.	Radiolezing in Januari 1956	" 141
		" 141/142

INTERNATIONALE LITERATUURLIJST.

INTERNATIONAAL NIEUWS.

Verslag bezoek Mrs Morain en Mrs Roy aan ons land	" 142/143
---	-----------

II. VAN ALLE KANTEN.

a.	Lezingen over Humanisme door niet-Humanisten.	
	Chr. Hist. Jongerengroep te Wieringermeer(Wieringermeerbode)	143
	Gesprekscentrum der Herv.Kerk te N.Scharwoude	blz. 143/144
b.	Forum- en debatavonden.	
	Gemeenschap Vlaardingen(Ds.van Bruggen en Prof.Mazure	
	Nieuwe Vlaardingse Courant	" 144
	Gemeenschap Bussum, forum-avond(Bussumsche Courant)	" 145
	P.v.d.A. Forum over verzuiling (Haags Dagblad)	" 145/146
	Twee-preekstoelen gesprek over Humanisme te Rotterdam	
	(Nieuw Dagblad)	" 146
c.	Artikelen over Humanisme (Limburgs Dagblad - Haagse Post)	" 146/147
d.	Jubileum-congres van Humanitas in de Pers	" 147

HUMANISTISCH NIEUWS

HUMANISTISCH VERBOND

Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond heeft een adres tot de Eerste Kamer gericht in verband met het ontwerp van wet op het kleuteronderwijs. Het H.V. heeft n.l. ernstig bezwaar tegen de wijze waarop het godsdienstonderwijs in dit ontwerp geregeld is. Een afschrift van dit adres is bij dit nummer gevoegd.

De Jubileum - actie loopt goed. In de periode van 10 October 1955 tot 28 November 1955 was de stijging van het ledental juist 100% hoger dan de stijging in het overeenkomstige tijdvak van het vorig jaar. Ook de inkomsten stijgen gestaag al zou het allemaal natuurlijk méér en béter kunnen zijn. Maar dat blijft zo. Wij zullen U nog niet vermoeien met cijfers, die zo middenin de actie toch maar een onvolledig en mogelijk zelfs een misleidend beeld zouden vormen. Hoofdzaak is, dat de gang er goed in zit. De resultaten zullen wij U bij het eind van de actie wel mededelen.

Kerstbijeenkomst.

Zoals gewoonlijk werd op "De Ark" een Kerstbijeenkomst georganiseerd. Het deelnemersaantal was al lang voor Kerstmis volgeboekt. De leiding berustte bij de Heer en Mevrouw Terlingen; als spreker trad Dr. A. Saalborn op; Mevrouw Rudelsheim heeft voorgedragen, terwijl verder een kerstverhaal, een paar aardige films, goede gramfoonplaten en fikse wandelingen de gezelligheid verhoogden.

Streekdagen.

We moeten natuurlijk vooruitdenken, zelfs voorbij een der hoogtepunten in het Verbondsleven, n.l. het jubileum (waarover wij in het vorige nummer reeds de nodige bijzonderheden mededeelden). Op 4 en 11 Maart zijn de streekdagen reeds geprojecteerd. Het onderwerp is: Humanisme en Sociale Gerechtigheid. Verschillende Gemeenschappen houden zich met dit probleem nu al geruime tijd in woord en geschrift bezig, om op de streekdag goed beslagen ten ijs te komen.

Kalender 1956.

Ook voor 1956 geeft het H.V. weer een kalender uit. Het schild vertoont een reproductie van de beroemde ets van Rembrandt: De Bedelaars. Teksten zijn weer van H.G. Cannegieter en Prof. Dr. G. Stuiveling. Prijs F. 2.25. Bestellingen aan het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht (giro: 30.49.60).

HUMANITAS.

Ook dit jaar heeft Humanitas weer een prijsvraag gehouden, welke uitstekend is geslaagd. Het aantal inzendingen bedroeg ongeveer 100.000. De trekking heeft plaats gehad op Maandag 12 December 1955 door de Heer E. Bennink Bolt, Notaris, aan het kantoor van Humanitas in de J.W. Brouwersstraat te Amsterdam.

De afdeling Den Haag heeft op 8 October 1955 haar kantoor geopend in de Jan van Nassaustraart, Nr. 1. Twee eenvoudig maar zeer smaakvol ingerichte kamers met een serre, die als archiefruimte dienst doet, staan de afdeling nu ter beschikking. De leden van de afdeling brachten in een jaar tijds f. 6.000.-- bijeen, welk bedrag gedeeltelijk voor de gezinsverzorging en gedeeltelijk voor de inrichting van het nieuwe afdelingskantoor werd besteed. Als men bedenkt, dat de afdeling tegen de 600 leden telt, en dat ook nog werd meegedaan aan de centrale prijsvraag en dat deze afdeling als gastvrouw van het jubileum-congres ook al haar handen vol had, dan kan men voor Den Haag toch wel bewondering hebben. Daar zit leven in de brouwerij!

Maar Den Haag is de enige afdeling niet, waar pit in zit! Rotterdam, met maar liefst 2200 leden, vierde op 26 November haar tienjarig jubileum. Het Vrije Volk van 28 November wijdde daar een aardig stukje aan, dat wij

hieronder weergeven:

"HUMANITAS" tien jaar in Rotterdam.

Met een druk bezochte receptie in de foyer van het Doofstommen-instituut heeft de afdeling Rotterdam van "Humanitas", de Vereniging voor Maatschappelijk Werk op Humanistische Grondslag, Zaterdagmiddag haar tienjarig bestaan herdacht. De afdeling, die thans bijna 2200 leden telt, is de grootste in Nederland, zo deelde voorzitter G. Rietveld mee. De landelijke organisatie heeft meer dan 10.000 leden.

"Humanitas" doet veel werk voor de stoffelijke of geestelijk zwakken, doch levert tevens strijd tegen het nihilisme, dat de West-Europese beschaving bedreigt, zei de voorzitter van het Centraal Bestuur, mr. dr. J. In 't Veld. De afdeling Rotterdam kan tevreden zijn met haar ledental, doch nog niet voldaan. Te veel buitenkerkelijken zijn nog niet aangesloten, aldus mr. In 't Veld.

Voorzitter G. Rietveld gaf een kort overzicht van de groei van de jubilerende afdeling, die op 30 Juni 1945 werd opgericht. "Humanitas" heeft thans acht sociëteiten, verspreid over de stad.

Gelukwensen.

Namens de gemeenschap Rotterdam van het Humanistisch Verbond bood de voorzitter, dr. G.W. Huygens, zijn gelukwensen aan. De Heer J. Melk sprak namens de Rotterdamse onderafdelingen van "Humanitas", de Heer B. Drukker namens het gewest Zuid-Holland en de Heer P.A. Planque namens de plaatselijke federatie van de Vara.

Het gemeentebestuur was vertegenwoordigd door wethouder Hogeweg. Ook aanwezig waren de kinderrechtters mrs. Mej. J.C. Hudig en H.E. van Opstall en namens de voogdijraad Mej. A.P. Stoop.

De voordrachtskunstenaar Jac. van Elsäcker droeg enkele verhalen en gedichten voor.

In het speellocaal van de school in de Rembrandtstraat verzorgde de bejaardensociëteit van "Humanitas - Noord" op dezelfde dag een aardigste bazar waar de werkstukjes van de leden te koop werden aangeboden. De opbrengst was bestemd voor een uitstapje van de bejaarden.

De afdeling Zaanstreek heeft een afdelingskantoor gevestigd aan de H. Gerhardstraat 225, Zaandam.

Te Follandse Veld in Drente werd op 1 December een nieuwe afdeling opgericht.

De afdeling Amsterdam hield op 3 December voor de eerste maal in haar tienjarig bestaan, een straatcollecte, waaraan door een vierde van de leden als collectanten werd deelgenomen. Het weer was buitengewoon slecht. Niettemin bleek de opbrengst f. 4.200.-- te zijn. Het geld is bestemd voor de maatschappelijke zorg in Amsterdam.

HUMANISTISCH THUISFRONT.

Wij hebben in een vorig nummer reeds gemeld, dat de bezinningsbijeenkomsten op "De Ark" gelukkig kunnen doorgaan.

Wat doet men nu eigenlijk op zo'n bezinningsbijeenkomst? We laten hier enkele grepen volgen uit de folder, welke hierover onder de militairen wordt verspreid. Wij kunnen er nog bij vermelden, dat de bezinningsbijeenkomsten van het Humanistisch Thuisfront onder de militairen zelf zeer in trek zijn en dat men beslist geen moeite heeft aan het maximum aantal deelnemers te komen.

Vier dagen uitzonderingsverlof en als gast van het Hum. Thuisfront.

De bedoeling is dat in deze vier dagen allerlei belangrijke, voor de deelnemers boeiende en interessante onderwerpen aan de orde komen op een wijze die de deelnemers het gevoel geven een zekere geestelijke rijkdom te verwerven.

Discussies.

De morgenuren zijn als regel gewijd aan de discussie. De deelnemers bepalen zelf in de eerste zitting over welke onderwerpen het gesprek zal gaan. Is dat eenmaal gebeurd dan hebben als regel z.g. sectie-besprekingen plaats, gesprekken dus in kleine groepen van ongeveer 5 man, waar vastgesteld wordt wat de deelnemers reeds van het onderwerp weten en welke, voorlopige, meningen ze er over hebben. Dan komt de bespreking in de grote groep (het totaal aantal deelnemers is ongeveer dertig), waar allereerst de meningen van de verschillende secties worden uitgewisseld. Er ontstaat

dan bijna altijd een levendige discussie, waarin we gezamenlijk proberen zo diep mogelijk op het onderwerp in te gaan en er de verschillende kanten van te belichten.

Welke onderwerpen dan zo al besproken worden? Och er zijn er niet veel die niet besproken worden, maar laat ik enkele van de vaak voorkomende opsommen:

Wat is Humanisme, Humanisme en Christendom, De grenzen der verdraagzaamheid, Bestaat er een God, Sociale Gerechtigheid, Sociale Politiek, De betekenis van kunst en sport, Huwelijk en sociale verhouding, Geestelijke verzorging in het leger. De belangrijke problemen dus, waar vele jonge mensen ook persoonlijk hun gedachten vaak over laten gaan. Deze discussies worden gevoerd in een sfeer, waarin niemand het gevoel krijgt dat hem een bepaalde mening wordt opgedrongen, waarin ieder zijn gedachten vrij naar voren brengt.

Ontspanning.

De middagen brengen we in een grote mate van vrijheid door: gelegenheid tot handenarbeid, spel en sport, biljart, tafeltennis enz., met daarbij van tijd tot tijd een tocht dwars door de prachtige Veluwe bossen naar het landgoed De Hoge Veluwe, waar we naast het vele natuurschoon genieten van de prachtige schilderijen-collectie van het Kröller-Müller-museum.

Cultuur.

De avonden worden als regel gebruikt voor bezinning op culturele en aesthetische problemen. Dan nodigen we vaak gasten naar de Ark, die de deelnemers doen genieten van muziek en zang, gesprekken over architectuur, schilderijen en beeldhouwkunst, van reizen die deze gasten soms zelf hebben gemaakt naar allerlei delen van de wereld. In deze avonden gaat vaak een wereld van schoonheid en verre dingen voor de deelnemers open.

De provincie Utrecht is als eerste provincie over de brug gekomen met een toezegging van een subsidie ten behoeve van het vormingswerk voor de militairen. Deze Provincie geeft subsidie voor het tehuis dat zich op haar territorium bevindt, evenals de Provincies Gelderland, Drente en Overijssel. Aan de andere Provincies is ook een subsidie gevraagd ten behoeve van het vormingswerk; zij hebben echter nog niet beslist.

HUMANISTISCHE JONGEREN GEMEENSCHAP.

Van de H.J.G. ontvingen wij de volgende mededelingen:

De H.J.G. is druk bezig met haar winterprogramma. De pas uitgekomen syllabus "Onderontwikkelde Gebieden" wordt druk besproken en becommentarieerd. Andere syllabi zijn in voorbereiding b.v. over "Liefdesverhoudingen van jonge mensen", "Gemeenschapsvorming" en "Persoonlijke Verantwoordelijkheid". Aan de tweede syllabus wordt in Februari een weekend gewijd, waaraan van elke gemeenschap 2 afgevaardigden zullen deelnemen. Dit wordt gehouden in de Ark en staat onder leiding (wat de gesprekken betreft) van de Heer Doets uit Arnhem.

In diverse gemeenschappen werd op humanistische wijze Kerstfeest gevierd. Sommige deden dit gezamenlijk b.v. Den Haag, Haarlem en Leiden in Leiden. Daardoor was het mogelijk een spreker van het Verbond te vragen.

Het Januari-nummer van de Libertijn zal een lustrum-nummer worden. Alle krachten worden ingezet om er iets bijzonders van te maken.

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING.

Nu de rust in onze vereniging enigszins is teruggekeerd na het nogal opwindende congres in de herfstvacantie, zijn we weer vol goede moed verder gegaan. Een commissie tot wijziging der statuten en van het huishoudelijk reglement, zoals deze door het congres gewenst werd, is door het hoofdbestuur benoemd en werkt ijverig. Verder is besloten dat er 7 en 8 Januari een winterweek-end zal worden georganiseerd in "Ons Honk" te Lage Vuursche, waar o.a. de Heer d'Angremond een inleiding zal houden. Ook niet bij de H.J.B. aangesloten jongeren van 15 tot 22 jaar zijn van harte welkom; opgave vóór 1 Januari 1956 bij Dik van Kreveld, Wasserberghstraat 57-a, Groningen.

Het Noorden van het land lijkt wel ons missiegebied: 6 November j.l. is in Groningen een H.J.B.-afdeling opgericht, 18 December werd een oprichtingsavond in Assen gehouden en sinds enkele weken werkt in Leeuwarden een H.J.B.-H.J.G.-combinatie. Met 5 leden begonnen is het ledental

van de afd. Groningen nu reeds meer dan vertweevoudigd. Ook in andere afdelingen wordt het werk vol enthousiasme voortgezet.

STUDENTEN VERENIGING OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG.

De S.V.H.G. deelt ons het volgende mede:

Op 12 en 13 November 1955 hield de S.V.H.G. een landelijke conferentie te Noordwijk met als titel: "Faillissement der Wetenschap?". Zaterdagmiddag hield Professor Schouten uit Delft een lezing, die door zijn persoonlijke visie op de methode der wetenschap vooral degenen die b-wetenschappen bestuderen boeide. Zondag hield Professor van Herk uit Amsterdam een lezing, waarin hij de nadruk legde op de persoonlijke verantwoordelijkheid die de wetenschapsman heeft bij het afwegen van de consequenties van zijn onderzoek. Professor van Herk bestreed ten eerste de mogelijkheid van een faillissement der wetenschap. In de discussie kwam dit element van persoonlijke keuze en verantwoordelijkheid weer sterk naar voren. Zaterdagavond werden door SVHG.-leden verschillende toneelstukjes opgevoerd, afgewisseld door gedichtjes en liedjes, zodat de hele conferentie in zeer geanimeerde stemming verliep. De opkomst bedroeg ongeveer 80 leden.

Voorafgaande aan de conferentie werd een congres belegd, dat zeer vele verenigings-technische zaken heeft besproken; wij houden ons voorlopig met de uitwerking daarvan bezig. De activiteiten in de afdelingen zijn zeer bevredigend.

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP IN DE P.v.d.A. .

Het gaat wel goed met H.W.G. In ruim een jaar tijds verdubbelde zij haar ledental, terwijl het aantal afdelingen in diezelfde tijd steeg van 13 op 23. Het aantal abonné's op "Vernieuwing", het blad van de H.W.G., nam toe met bijna de helft. Van de activiteiten der afdelingen noemen wij dit keer de bijeenkomst in Den Haag op 9 November, waar onder grote belangstelling der aanwezigen werd gesproken over de Verzuiling door de Heren Mensink, Bringersma en Van Walsum.

A.H. GERHARD-STICHTING.

Wij ontvingen het volgende persbericht:

Na vele jaren van voorbereiding zijn de plannen voor het bouwen van een modern wooncomplex voor bejaarden in een meer gevorderd stadium gekomen.

Tot onze vreugde heeft de gemeente Amsterdam namelijk besloten aan de Stichting Nederlandse Centrale voor de Huisvesting van Bejaarden een een crediet te verlenen van f. 3.008.000.--. Ook de Rijksbijdrage is verzekerd. Aangezien de architectenbureaux Van Tijen en Maaskant de plannen voor het complex reeds gereed hebben, zal binnen niet te lange tijd begonnen kunnen worden met de bouw van deze prachtige woongelegenheden voor bejaarden, die in Tuinstad-Slotermeer aan de Slotermeerlaan zal verrijzen. Naast 24 woningen voor bejaarden zal er een verzorgingstehuis komen, dat plaats biedt aan 28 echtparen en 179 alleenstaanden.

Het complex wordt, compleet ingericht, in huur gegeven aan de A.H. Gerhard-Stichting, die het zal exploiteren.

Hoewel in de courantenberichten reeds huur- en pensionprijzen genoemd zijn, zij er uitdrukkelijk op gewezen dat de kostprijs voor volledige verzorging f. 1.903.11 per jaar per persoon bedraagt. Dit bedrag is namelijk het resultaat van berekeningen aangaande de uitgaven, zoals die op de grondslag der huidige prijzen, gedaan moeten worden om een bewoner van het tehuis de voeding, verzorging, huisvesting e.d. aan te bieden, waarop hij naar de mening van het bestuur recht heeft. Dit wil nog geenszins zeggen, dat ook de pension-prijs op dit bedrag zal worden vastgesteld! Het bestuur zal in de komende periode zich ernstig beraden over de hoogte van de pensionprijzen.

Het bestuur neemt zich voor in volgende publicaties nadere bijzonderheden omtrent indeling, inrichting en verzorging bekend te maken. Ook de voorwaarden voor inschrijving als gegadigde zullen nader worden vastgesteld.

Het bestuur raadt een ieder, die te zijner tijd inwoner van het complex wil worden, aan niet reeds thans hierover aan het secretariaat te schrijven. Men wachte rustig af, totdat nadere gegevens bekend zijn.

Wel moge er nog eens op gewezen worden, dat het hoogst noodzakelijk is, dat de A.H. Gerhard-Stichting de beschikking krijgt over veel geld om straks speciale wensen ten aanzien van inrichting en exploitatie te kunnen vervullen.

Indien U nog geen contribuant van de Stichting bent, neemt U dan het besluit het vandaag te worden!

Het Secretariaat van de Stichting is gevestigd te Amsterdam, Oranje-Nassaulaan 50-hs. Postgiro 55.75.01 t.n.v. de A.H. Gerhard-Stichting te Utrecht.

Het bestuur van de
A.H. Gerhard-Stichting.

x x x

HUMANISTEN VOOR DE RADIO.

Het Jubileum-congres van Humanitas heeft ook voor de radio weerklank gevonden.

Op Zondagmorgen 6 November (de tweede congresdag dus) werd de openingsrede van de Voorzitter, Dr. J. In 't Veld, in de rubriek Geestelijk Leven uitgezonden. De dag tevoren had de V.A.R.A. reeds in het Radioweekjournaal een vraaggesprek met de Heer In 't Veld weergegeven. De A.V.R.O. besteedde op Zondag 6 November in haar rubriek actualiteiten aandacht aan het congres door een vraaggesprekje met het hoofd van de Persdienst. Tenslotte zond het A.N.P. in de nieuwsberichten van Zondag 6 November nog een mededeling over het congres uit.

De rubriek Geestelijk Leven voor de V.A.R.A. gaat tegenwoordig weer gewoon zijn gang; iedere Zondagochtend van kwart voor tien tot tien uur.

De Humanistische Werkgemeenschap in de P.v.d.A. heeft maandelijks een kwartier zendtijd van de V.A.R.A. De uitzending wordt verzorgd door de Heer Mensink van de H.W.G. De eerstvolgende is op Woensdag 11 Januari 1956 van 19.10 tot 19.25 uur.

De A.V.R.O. zendt op 't ogenblik een serie lezingen uit onder de titel "Rekenschap van het Humanisme". Iedere maand spreekt daarin een Humanist. De eerstvolgende lezing is op Donderdag 12 Januari 1956 van 22.15 tot 22.25 uur. Dan spreekt Dr. W. Wiersma.

Verder zijn er uitzendingen waarin de Humanistische stem doorklinkt, zonder dat deze uitzending speciaal voor de humanisten bedoeld zijn of door hen verzorgd worden. Tot deze uitzendingen behoort b.v. de serie Ontmoeting der Levensovertuigingen voor de A.V.R.O. In deze serie spreken mensen van verschillende levens- en wereldbeschouwing over allerlei onderwerpen. De Voorzitter van het Humanistisch Verbond hoort regelmatig bij de discussianten.

RADIOLEZING VOOR DE VARA-MICROFOON.

1 Januari 1956: Dr. J.P. van Praag: Nieuwjaarsbrief van het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond.

x x x

INTERNATIONALE LITERATUURLIJST.

NEWS AND NOTES

November 1955

Marjorie Mephram

Society and the Agnostic Adopter.

November 1955

George E. O'Dell

Religion without Morals.

December 1955

H.J. Blackham

Philosophy and the Humanist
Movement

(Subject of a speech opening the
discussion on Philosophy at the
Antwerp Conference).

THE PLAIN VIEW

Winter 1955

A.D. Howell Smith

Humanism and Ethics.

THE MONTHLY RECORD

November 1955

S.K. Ratcliffe

Good Behaviour in History

November 1955

Margaret Knight

Morals without religion.

December 1955

R. Reader

The Neurotic Character of
Mystical Belief.

NEWS AND NOTES

December 1955

G. I. Bennett

Lincoln's Attitude to Religion.

IDEALS AT WORK

Florence W. Klaber

When Children ask about God

GEISTESFREIHEIT

Dahl

Die Stellung des freien Menschen
zum Tode.

x x x

INTERNATIONAAL NIEUWS.

Uit Mens en Wereld, het orgaan van het Humanistisch Verbond van 19 November nemen wij het volgende artikel over, over het bezoek van twee vooraanstaande buitenlandse Humanisten aan ons land.

G a s t e n u i t h e t b u i t e n l a n d.

In de afgelopen weken heeft het Humanistisch Verbond twee buitenlandse gasten mogen verwelkomen: mrs M. Morain, echtgenote van de voorzitter van de American Humanist Association, Lloyd Morain, en mrs E. Roy, weduwe van de stichter van de humanistische beweging in India M.N. Roy, en hoofdredactrice van de "Radical Humanist", beiden op een wereldreis om nieuwe contacten te leggen.

Mrs Morain, die de Nederlandse deelnemers aan de internationale conferentie reeds in Antwerpen hadden ontmoet, maakte in gezelschap van Mevr. H.A. Polak-Schwarz en dr. J.P. van Praag, in hun functies van secretaresse en voorzitter van de IHEU, een studiereis van enkele dagen door ons land, waarbij o.a. het kindertehuis "Ellinchem", het militaire tehuis "De Leemberg", "De Ark", het Centraal Bureau in Utrecht, een gewestelijke vergadering in Almelo, een huiskamerbijeenkomst in Hengelo, waar mrs Morain van het werk van de AHA vertelde, en een Zondagochtendbijeenkomst in Enschede, waar dr. van Praag sprak, werden bezocht. Nadat mrs. Morain in Amsterdam nog een bezoek aan het Bureau voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden had gebracht, waar Mevr. E. Vrind-van Praag haar uitvoerig over de werkzaamheden inlichtte, had zij, naar zij Uw verslaggeefster mededeelde, een overzichtelijk beeld gekregen van de veelzijdige activiteit, die het Verbond tracht te ontplooien. Zij interesseerde zich in het bijzonder voor onze geestelijke verzorging, sprak met grote waardering over de taken van "Practisch Humanisme", die overal ter hand worden genomen en betreunde het ten eerste, dat onze publicaties, op enkele uitzonderingen na, voor onze buitenlandse geestverwanten niet toegankelijk zijn. Zij was er zeker van, dat ook de beide Amerikaanse organisaties er wel bij zouden varen, als zij zich beter van onze ideeën en ervaringen op de hoogte konden stellen.

Hoewel mrs. Roy maar korte tijd in Nederland verbleef, vond zij, naast een onderhoud met dr. van Praag, ook nog gelegenheid om de bestuurders van de Federatie Amsterdam en enkele genodigden ten huize van Mevr. Polak-Schwarz voor een informele gedachtenwisseling te ontmoeten. Zij wist op even ongedwongen als boeiende wijze de positie van het humanisme in het hedendaagse India voor de aanwezigen te schetsen. Het werd ons duidelijk, welk

een enorme taak haar organisatie wacht in een land, waar kastegeest, bijgeloof en onwetendheid de mens nog in hun greep hebben. Opvoeding en voorlichting naast praktische hulpverlening bij de oplossing van India's schrijnende economische problemen, ziet de "Radical Humanist Movement" als haar voornaamste taak.

Om deze te verwezenlijken doet het "Renaissance-Institute" een indrukwekkende reeks publicaties het licht zien en geeft elk jaar zomercursussen voor onderwijzers, leraren en andere jonge intellectuelen, die dan op hun beurt regionale conferenties in de taal van de streek en op eenvoudiger niveau organiseren. In vraag en wedervraag ontstond voor ons een ontroerend beeld van mensen, die met grote offervaardigheid en soms op eenzame posten, zonder de steun van een humanistische gemeenschap om zich heen, pionierswerk verrichten. Met verwondering en ontzag, maar ook met iets van stille afgunst om het vele belangrijke en fundamentele werk dat daar in India wordt verricht, zullen velen van ons aan deze avond terugdenken.

=====

VAN ALLE KANTEN.

Lezingen over Humanisme door niet-Humanisten.

De Christelijk Historische Jongerengroepen organiseren de laatste tijd nogal wat lezingen over het Humanisme. Dit keer kunnen wij een bijeenkomst van de afdeling Wieringermeer melden, die een vergadering hield te Slootdorp op 28 October. De Wieringermeerbode van 5 November gaf er het volgende verslagje van:

Na het lezen der notulen en de behandeling der ingekomen stukken, verkreeg de spreker van deze avond, de Heer J. Wanmaker, van Slootdorp het woord, die sprak over het Humanisme.

Humanisme komt van humanitas, wat menselijkheid betekent. Oorspronkelijk komt het Humanisme uit het oude Griekenland, waar men zeer ver gevorderd was in de wijsbegeerte en wetenschap. Door de overwinning van de Romeinen op de Grieken, kregen wij bij het Griekse Humanisme het Romeinse Humanisme gevoegd; hieruit is het tegenwoordige Europese Humanisme gegroeid, dat de mens in het midden stelt, de adel van de mens.

Wij vinden bij het Humanisme nergens de gebrokenheid van de mens.

In de middeleeuwen was er alleen de Katholieke Kerk met een vaststaande leer.

Nu dacht de wetenschapsmens uit die tijd kritisch en men ging de wonderverhalen in twijfel trekken; men hechtte meer waarde aan de mens, en daardoor kwam men op een gegeven moment tegenover de Kerk te staan, tegenover de theologie.

Het Humanisme is ook een van de oorzaken van de Franse Revolutie geweest. Vóór de Franse Revolutie stond de Heidelbergse Catechismus op het lesrooster van de volksschool, daarna niet meer; de beginselen van de Reformatie werden hoe langer hoe meer losgelaten.

De onderwijzers mochten niets meer leren waar een of andere Kerk aanstoot aan kon nemen. De vrije Woensdag- en Zaterdagmiddag stammen uit die tijd, vermoedelijk om dan Godsdienstonderwijs te nemen.

Het ging met de volksschool zover, dat de Christelijke ouders het niet meer verantwoord vonden om hun kinderen naar de volksschool te sturen en daarom werden toen de bijzondere scholen gesticht.

Het Humanistisch Verbond vindt bijbelkennis wel nodig, maar dan voor iemands ontwikkeling, niet voor zijn geestelijk leven, want van het Christendom wil het niets weten.

Na de pauze werd het onderwerp besproken en beantwoordde spreker nog verscheidene vragen, waarna sluiting der vergadering volgde.

In Noord-Scharwoude hield Ds. Vegter een lezing over het Humanisme voor de gesprekskring van de Hervormde Kerk. De Schager Courant van 5 December gaf zijn betoog als volgt weer:

Hij betoogde, dat er tussen humanisme en christendom een onoverbrugbare kloof is, daar het humanisme uitsluitend spreekt van de eerbied voor de mens, met een wegdenken van God. Dat men het menselijke op de voorgrond

stelt vond spreker een der sterkste sympathieën van het humanisme. Toch wil de Kerk dit ook, zei hij, getuige het gebod "hebt Uw naaste lief, als U zelf".

Dit laatste is bij de kerk niet altijd tot zijn recht gekomen, aldus ds. Vegter. Het Christendom zegt, dat de mens niet goed is. De mens moet gered worden van zijn zonden. Als voorbeeld noemde spreker de viering van het Kerstfeest. Hij zag hierin de hand van God, die de mens overeind trekt. Bij het Christelijk geloof wordt de mens gewaardeerd en door God op een nieuw plan gebracht. De inleider zag dan ook geen verbindingslijn tussen beide levensbeschouwingen. Toch zijn er in de praktijk wel aanrakingsvlakken. Als voorbeeld noemde hij de samenwerking in de regering tussen beide groeperingen.

Er volgde een levendige discussie. Daar ds. Vegter het humanisme subjectief beoordeelde, besloot men in het nieuwe jaar ook eens een overtuigd voorstander van het humanisme aan het woord te laten.

Debatten over Humanisme.

De gemeenschap Vlaardingen van het Humanistisch Verbond organiseerde een gedachtenwisseling tussen Ds. G. van Bruggen en Ir. J.P. Mazure. Ds. van Bruggen sprak over "Waarom ik Christen ben" en Ir. Mazure over "Waarom ik Humanist ben".

Deze avond deed naar meer van dergelijke bijeenkomsten verlangen, volgens de Nieuwe Vlaardingse Courant van 24 November, welker verslag van de avond wij hieronder weergeven:

Uiteraard lag bij beide sprekers de standpuntbepaling in een persoonlijk vlak. Ds. van Bruggen stelde, dat voor hem het Christen-zijn een keten van oorzaken had. Voor hem had de meeste waarde de dynamiek, de geestelijke beweging, welke van de kerk uitgaat. Hij wilde en kon zich niet losmaken van de traditionele kracht, welke er van het Evangelie uitgaat.

Bestaan van de mens.

Prof. Mazure echter zei de grote invloed van God als Almachtige en Ondoorgroendelijke echter niets. Voor hem is het vele zinloos lijden op deze wereld niet te rijmen met het bestaan van een God, die almachtig en tevens goed is. Hij ziet het bestaan van de mens als een boeiende en buitengewoon intrigerende, maar tevens moeizame ontwikkeling, dat eigenlijk een groots avontuur is, het avontuur van de mens op aarde. Het besef daarvan deel uit te maken en het feit dat de afloop van dat avontuur niet te voorspellen is, werkt inspirerend op de mens. Deze overtuiging kan in moeilijke omstandigheden tot steun en kracht zijn.

Tijdens de geanimeerde discussie tussen ds. Van Bruggen en Prof. Mazure gingen beiden nog dieper in op enkele aspecten, die in de inleidingen aangestipt waren. Zo vroeg Prof. Mazure, of ds. Van Bruggen zijn zienswijze zag als een objectieve waarheid. Deze moest hierop antwoorden, dat voor hem persoonlijk zijn overtuiging als een objectieve waarheid gold.

Jezus: Uitdaging aan de mens.

Prof. Mazure ging ook nog in op enkele opmerkingen van zijn opponent over de figuur van Jezus Christus. Voor de humanist kwam bij lezing van de evangelieën deze figuur slechts naar voren als een godsdienstleraar, die met grote overtuiging en een zekere suggestieve kracht tot de mensen sprak. Hij kende hem dus niet die waarde toe, die Ds. Van Bruggen hem had toegerekend, die Jezus een unieke figuur had genoemd. De dominee antwoordde hierop met de opmerking, dat men Jezus mede moet beschouwen met op de achtergrond het Oude Testament. Tot op de huidige dag is Jezus nog een uitdaging aan de mens.

Beide sprekers pleitten voor een wederzijds begrip en voor elkaar openstaan van kerk en humanisme. Beide levensbeschouwingen behoren elkaar au serieux te nemen. Tijdens het vragenstellen vanuit de zaal stelde Prof. Mazure nogmaals duidelijk, dat de mens op aarde staat zonder enige steun van buitenaf. Hij voelt zich deel uitmaken van de mensheid en wil er aan meewerken dat het avontuur dat de mensheid doormaakt, zo goed mogelijk zal aflopen.

De tweede voorzitter, de Heer Swierstra, kon uit de grote opkomst concluderen, dat het organiseren van een gesprek als dit kennelijk in een bestaande behoefte voorziet en beloofde, dat er in de toekomst meer van deze avonden gehouden zullen worden.

De gemeenschap Bussum hield een forum-avond, welke door ziekte van 2 forumleden een wat uitgedund karakter had, maar niettemin goed was geslaagd. De Bussumsche Courant van 10 November gaf er een verslag van, waaruit wij het volgende ontleen:

De eerste vraag luidde:

In hoeverre is een Christen Humanist en in hoeverre is een Humanist Christen? Dr. Kraak hield zijn antwoord erg algemeen, maar dr. Saalborn wenste zich duidelijker uit te spreken. De Humanisten weten de grenzenloze waarden der naastenliefde en bovendien zijn zij zich bewust van cosmische krachten, buiten de mens om. In dat opzicht is de Humanist volkomen gelijk aan degeen, die er een zuiver Christelijke beschouwingswijze op nahoudt, aldus de Heer Saalborn. Maar wat de Humanist van de Christen onderscheidt, Christen wel te verstaan in de dagelijkse zin van het woord, dat is de kerkelijke organisatie. De Humanist aanvaardt de kerk met zijn stelsels en zijn plichtplegingen niet.

Verschillende andere vragen leidden rechtstreeks naar kardinale punten uit de geestelijke wereld der Humanisten. Is er geestelijke leiding in het heelal? Hoe moet de mens zich verhouden tot deze geestelijke leiding? Heeft het Humanisme daar een welomlijnde visie op? Ziedaar enkele opgeworpen vragen, en het forum was unaniem van oordeel, dat er een leiding van boven af is, een leiding in de micro- zo goed als in de macrocosmos. Het Humanisme rekent dit besef tot zijn fundamentele overtuigdheden.

Na de pauze droeg allereerst de Heer Kees Deen enkele gedichten voor. Daarna werden wederom vragen behandeld. Onder andere werd de verhouding Humanisme-Vrijdenkerij nader in ogenschouw genomen. De Heer Saalborn wees er op, dat alléén de links-rationalistische groeperingen in het Humanistisch Verbond enigermate zich thuis zullen gevoelen tussen Vrijdenkers. Over het algemeen kan men zeggen, dat voor de Humanist, op geestelijke waarden zich baserend, de vrijdenkerij te koud-practisch is, te rationalistisch-socialistisch, te zeer doortrokken van een orthodox ongelooft.

Aan het einde van de avond ontspon zich nog een heftige discussie over de vraag hoe men de bovennatuurlijke macht diende te zien, als een persoonlijk God of als een begrip Godheid. Dat was zó geanimeerd, dat de gespreksleider met enige stemverheffing tussenbeide moest komen om te vertellen, dat het met het oog op de tijd nu welletjes was. In zijn dankwoord kon de Heer H.B. Schut op een geslaagde avond terugzien, vooral ook, omdat de opkomst bevredigend mocht worden genoemd.

En nu we het toch over forum-avonden hebben, de H.W.G. in de P.v.d.A. organiseerde een forum-avond over verzuiling, zoals wij U in het eerste deel van dit nummer al mededeelden.

Het Haags Dagblad van 10 November gaf daarvan het volgende verslag:

De drie inleiders bleken het met elkaar eens te zijn, dat verzuiling noodzakelijk moet leiden tot een naast elkaar leven van de verschillende bevolkingsgroepen zonder gevoel van verantwoordelijkheid voor elkaar; de groepen zullen elkaar zelfs op den duur niet meer kennen. Daarom is het een levensbelang, dat de groepen op zoveel mogelijk terreinen in het politieke en maatschappelijke vlak met elkaar samenwerken in algemene organisaties.

De Heer Mensink voegde hier nog aan toe, dat contact met het eigen milieu in sommige gevallen wenselijk zal zijn en dat er daarom, met name op het geestelijk terrein, het recht moet worden gelaten zich te voegen in groeperingen van gelijke levens- of geloofsovertuiging. Op andere, politieke en maatschappelijke terreinen zal samenwerking en overeenstemming gevonden kunnen worden aan één gemeenschappelijke tafel, zolang de verschillende bevolkingsgroepen vertrouwen willen stellen in elkaar.

Dr. Brongersma en Mr. Van Walsum achtten het beiden onjuist de "Waarheid" zoals die aan het geloof is gebonden, vast te koppelen aan een politiek en sociaal systeem. Waar dit systeem in sterke mate blijkt te zijn gebonden aan een bepaalde tijd, meenden zij deze koppeling in strijd met de eeuwige waarden van het geloof. Zelfs moest zij, naar hun mening, leiden tot een verschraling ervan.

Binnen de kring van specifiek heilige katholieke beginselen wenste Dr. Brongersma vrijheid op politiek en maatschappelijk gebied, omdat hij niet overtuigd kon raken van een eenheid, die er zou bestaan tussen het katholieke geloof en een katholieke staats- en sociale leer. Wel noemde hij een kring van geestverwanten als werkgemeenschap in een algemene organisatie van belang.

Mr. Van Walsum tenslotte stelde, dat ver doorgevoerde verzuiling moet leiden tot verduistering van het Evangelie en tot aantasting van de plaats van de kerk, vooral als er een geforceerd verband werd gelegd tussen geloof en maatschappelijke en politieke zaken. In dit verband las hij enige passages voor uit het Herderlijk Schrijven van de generale Synode der Ned. Herv. Kerk, waarin tegen het isolement wordt gewaarschuwd. Spreker bleek uiterst achterdochtig te staan tegenover alle verzuilingspogingen; beter achtte hij het met vaste wil tot slagen eerst een gemeenschappelijke poging te ondernemen.

En tot slot het verslag van een "twee-preekstoelen gesprek" in Rotterdam, dat het Nieuwe Dagblad te Rotterdam van 12 December publiceerde:

In de volle Rotterdamse St. Hildegardiskerk hielden de paters Krouwels en Reiniri gisteravond hun laatste twee-preekstoelen gesprek van dit winterseizoen. Het thema Christendom en Humanisme gaf aanleiding tot een levendige discussie, waarbij beurtelings de universele pretentie van het Humanisme, zijn onvermogen om het begrip menslievendheid inhoud te geven en zijn anti-christelijke strekking aan de orde kwamen. De vraag waarom het Humanisme dan niet te waardenen valt voor degenen, die zich waarschijnlijk toch niet tot het Christendom zullen wenden, vond tenslotte een allesomvattend antwoord in Pater Reiniri's vaststelling dat het Humanisme een contradictio in terminis is. Het zoekt alleen de natuurlijke mens, maar slaat de kroon der bovennatuur van het menselijk hoofd en onderwaardeert daarmee de menselijke mogelijkheden, aldus pater Reiniri.

In zijn resumé merkte pater Krouwels op dat Christus de grootste humanist in de echte zin van het woord is en wie Hem wil volgen in volledige overgave, na de Verlosser de tweede humanist zal zijn, al slaagt niemand, zelfs geen Heilige er in de Meester in zijn a zijdig mens-zijn nabij te komen.

Artikelen over Humanisme.

En hier dan twee stukjes anti-Humanisme van de ergste soort. Allereerst een artikel uit het Limburgs Dagblad te Heerlen van 20 October 1955, ondertekend door Jos. J.G. Wij nemen het in extenso over:

Een drietal jaren geleden is Nederland in hevige beroering geweest om het Humanistisch Verbond en zijn nevenorganisaties. Ook wij hebben tot discussies bijgedragen, en stelden, dat het Humanistisch Verbond, als iedere organisatie, in Nederland de rechten geniet die de wet daaraan toekent. Maar dat wij overwegend bezwaar moesten maken tegen een principiële of feitelijke gelijkstelling met de Kerk en de (prot.) kerken, temeer nu dit Verbond 'n levensbeschouwing huldigde die op zijn minst genomen ONgodsdienstig is. Vele humanisten zijn echter meer, zij zijn anti- /

Het was dus zaak bij het praktische beleid zorgvuldig hierop en op de feiten te letten. Wij hebben toen al onze verwondering uitgesproken over de omstandigheid, dat het Hum. Verbond zijn activiteit juist bij voorkeur ontplooidde in katholieke streken. Dat kwam ons verdacht voor. Eveneens waren wij ontrust door het feit, dat vooraanstaande socialist (de liberalen vormden een uitzondering) belangrijke functies in het Hum. Verbond en zijn nevenorganisaties vervulden: de huidige voorzitter van de P.v.d.A was voorzitter van het Hum. Thuisfront, de huidige fractieleider in de Eerste Kamer van Humanitas; de voorzitter van het Verbond zelf was en is voorzitter van de socialistische fractie in de Prov. Staten van Zuid-Holland; 't Verbond vond een spreekbuis in de Vara en zijn belangrijkste "geestelijke leiders" behoorden eveneens tot die partij. Het Vrije Volk eiste "gelijkstelling" met de kerken tot die partij. Het Vrije Volk eiste "gelijkstelling" met de kerken in de kwestie van het Hum. Thuisfront.

Geenszins ontkennen wij het recht van deze stellingname en nog minder dat van bedoelde personen om te handelen zoals zij deden. Maar dat wierp toch de vraag op of eventuele subsidies in feite niet gebruikt zouden worden voor propaganda voor een levensbeschouwing van partij(en) die wij verwerpen, en moeten verwerpen. Het was in die tijd dat ook door Mgr. Alfrink deze twijfel werd uitgesproken toen hij op 29 April 1953 vroeg "of er thans in geheel Nederland wel één garnizoen is dat zoveel humanisten telt, dat het materieel medewerken aan het tot stand komen van een humanistisch militair tehuis verantwoord geacht zou worden". En terecht stelde Mag. Stokman vast, dat subsidiëring "meer en meer het karakter ging krijgen van een stimulering der humanistische levensbeschouwing."

/godsdienstig

Thans kennen wij de feiten die wij toen hebben vermoed. Uit enquêtes is het volgende gebleken: in 14 gestichten (van "Justitie") waren in 1953 op 1832 gedetineerden slechts 182 buitenkerkelijken. Van deze 182 wensten 164 contact met aalmoezenier of predikant; 18 wilden noch van de een noch van de ander weten, maar slechts één van hen wenste bijstand van het Hum. Verbond! Voor de humanistische gezinsverzorging spreken de feiten even sterk: Humanitas had ten tijde ener enquête in Heerlen 366 leden en 19 gezinsverzorgsters! Toch telde de mijnstad bij de volkstelling van 1947 slechts 4 pct onkerkelijken (wat nog niet hetzelfde is als 4 pct humanisten!) Amsterdam daarentegen, met 45 pct onkerkelijken, had acht gezinsverzorgsters van Humanitas. Uit Heerlen heeft men bericht, dat deze gezinsverzorgsters de gezinnen de theorie en praktijk leren van de zg. "sexuele hervorming" en ook de adressen voor prophylactica mededelen. In Roosendaal kreeg Humanitas geen subsidie; zij was zeer verontwaardigd.... met haar 15 leden! In 's Bosch gaf zij in 1952 uit een bedrag van f. 54.17 en vroeg toch subsidie! In Alkmaar eiste zij, met een jaaruitgave van f.150.-- een plaats in het bestuur van Maatschappelijk Hulpbetoon ... en kreeg die nog ook!

De feiten bewijzen dus, dat wij gelijk hadden!

En dan een fraai stuk journalistiek uit de Haagse Post van 26 November 1955. Daarin schrijft de Heer Mr. G. Belzer over liberalisme en vrijmetselarij en geeft zo in het voorbijgaan enkele vegen uit de pan aan het Humanisme en de Heer van Praag (voorzitter van het Hum. Verbond) persoonlijk. Ter illustratie van de toon van dit artikel het volgende stukje:

Het humanisme wortelt in dezelfde bodem, als het communo-socialisme, te weten in die van het eerst empirisch, en vervolgens technisch te verwerken materialisme. Daardoor kan het geen verbazing wekken, dat al zijn flirtations met de politieke macht er op waren gericht, ideologie van de P.v.d.A. te mogen worden. Dat hem dit mislukte, was enkel en alleen te wijten aan het feit, dat het politieke, aetherische, ergo slechts schijn-culturele materialisme niet haar goede verhouding durfde te riskeren met het roomse Grietje, waarmee het zoëven gezellig aan het potverteren was geslagen. Zoals eens de vrijzinnige christenen zich voor de animistische en wonderlijke gedeelten van de Schrift waren gaan generen, zo beginnen momenteel de rode broeders voor Marx's materio-automatisme en onvervulde profetie te generen. Maar nooit en te nimmer zullen zij zich kunnen losmaken van het aan hun dirigisme vooronderstelde materialisme en het aan hun schijn-cultuur vooronderstelde welvaartsideaal kunnen verloochenen.

Het Jubileum-congres van Humanitas in de Pers.

Verschillende bladen hebben een verslag gegeven van het congres. Wij noemen hier: Het Vrije Volk, Het Parool, Het Haags Dagblad, De Nieuwe Rotterdamsche Courant, Het Algemeen Handelsblad en De Waarheid.

=====

A F S C H R I F T

Utrecht, 28 November 1955.

Aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond vraagt bij deze eerbiedig Uw aandacht voor een ernstig bezwaar tegen een der artikelen van het wetsontwerp - kleuteronderwijs, zoals dat thans door de Tweede Kamer der Staten-Generaal is vastgesteld. Hoezeer wij ons ook verheugen over de aanvaarding van dit wetsontwerp door de Tweede Kamer, toch heeft de behandeling aldaar een wijziging van het ontwerp ten gevolge gehad die ons ten zeerste verontrust. Wij verzoeken U dan ook dringend Uw aandacht te willen schenken aan onze bezwaren tegen artikel 17 van het ontwerp, dat bij Memorie van Antwoord onder nummer 16 bis aan het oorspronkelijke wetsvoorstel werd toegevoegd.

De daar geschapen mogelijkheid dat een kleuterleidster aan een openbare kleuterschool, bezoldigd door de overheid, godsdienstige vorming zou geven aan de leerlingen van haar eigen klas, lijkt ons in zekere zin een novum. Gelet op artikel 26 van de lageronderwijswet lijkt het ons in strijd met de heersende gedachten omtrent het openbaar onderwijs, dat de godsdienstlessen door de eigen klasse-onderwijzer gegeven zouden worden. Het komt ons voor, dat de bezwaren, die daartegen aan te voeren zijn, voor het kleuteronderwijs in versterkte mate gelden.

De verhoudingen in een kleutergroep zijn immers gewoonlijk van dien aard, dat ouders die tegen godsdienstige vorming bezwaren koesteren, ontleend aan hun levensovertuiging, hun kinderen niet aan deze vorming kunnen onttrekken zonder gevoelsbanden te verbreken die kleuter en leidster en ook de kleuters van een groep onderling, verbinden. Dientengevolge kunnen de ouders door de onderhavige bepaling in een ernstig conflict geraken; praktisch kan dit betekenen dat zij onder een zekere morele dwang geplaatst worden hun kinderen niet aan de godsdienstige vorming te onttrekken. Wij achten deze situatie strijdig met de primaire verantwoordelijkheid van de ouders voor de opvoeding hunner kinderen, die niet gediend kan zijn met een uitgesproken strijdigheid tussen de levensovertuiging, waarmee de kleuter thuis en op school in aanraking komt.

Onttrekken de ouders hun kinderen niettemin toch aan de godsdienstige vorming, hetzij omdat zij deze vorming in het algemeen afwijzen of praematuur achten, hetzij omdat hun godsdienstige opvattingen een andere inhoud hebben dan die door de kleuterleidster worden aangehangen, dan zal daardoor een scheiding tussen de leerlingen geforceerd worden, die strijdig is met het karakter van de openbare school. Naar onze mening eisen dan ook de strekking van onze wetgeving, de gedachten waaruit de openbare school leeft en de specifieke verhouding tussen leidster en kleuters, dat de leidsters niet belast worden met de godsdienstige vorming van de kleuters.

Het is daarom dat wij ons gerechtigd achten met klem Uw aandacht te vragen voor onze ernstige bezwaren tegen de onderhavige wetsbepaling. Wij voelen ons te meer daartoe gedwongen, omdat er bij ons - en naar wij menen in brede kring - een toenemende ongerustheid bestaat omtrent zekere tendenties, die behalve in de kleuterwetgeving b.v. ook in de wetgeving op de lijkverbranding tot uiting zijn gekomen. Wij hebben er oog voor dat de meerderheid van ons volk het christelijk geloof belijdt, en zijn bereid daarmee rekening te houden bij de beoordeling van ons staatsbestel. Wij vermogen echter niet in te zien, dat dit de aantasting van de niet-godsdienstige minderheid in haar eigen levenssfeer zou kunnen rechtvaardigen. Wij vertrouwen in dit opzicht bij Uw college algemeen gehoor te zullen vinden in overeenstemming met de tradities van ons volk, waarin de eerbiediging van de minderheid in zaken van overtuiging en geweten steeds een grote rol gespeeld heeft.

Namens het hoofdbestuur van het
Humanistisch Verbond

J.P. van Praag, voorzitter.

B.J. Max, secretaris.